

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

(назва освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності 013 Початкова освіта

(Шифр за ОПП: _____)

Коломия
2018 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Коломийський навчально-науковий інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і психології Коломийського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Лаппо В.В.

Обговорено та рекомендовано науково-методичною радою Коломийського навчально-наукового інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

11 вересня 2018 р., протокол № 1.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “**Теорія та методика виховання**” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності **013** «Початкова освіта».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади виховної роботи як однієї зі складових освітньої системи.

Міждисциплінарні зв'язки:

Дисципліна безпосередньо спирається на вивчення основ педагогіки, історії педагогіки, основ педагогічних досліджень. Дисципліни, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну: методика виховної роботи в ЛОТ, фізичне виховання з методикою викладання.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Понятійно-категоріальний апарат теорії виховання.
2. Провідні чинники виховного процесу початкової школи і позашкільних навчальних закладів.
3. Визначення основних напрямів виховання.
4. Характеристика основних напрямів виховання.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни “**Теорія та методика виховання**” полягає в опануванні форм, методів і засобів виховної роботи в умовах освітнього закладу.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “**Теорія та методика виховання**” є:

- опанування сучасних теоретичних й практичних знань про принципи, форми, методи і засоби виховання;
- ознайомлення з різними напрямами виховання та технологією їх реалізації в освітньому процесі;
- вивчення специфіки організації й здійснення виховної роботи в умовах початкової школи;
- ознайомлення зі специфікою виховної роботи в позашкільних навчальних закладах.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- визначення мети виховання як провідної передумови освітнього процесу;
- специфіку закономірностей виховання;
- сутність принципів виховання;
- зміст процесу виховання;
- характеристику основних етапів і форм організації виховного процесу;
- визначення і сутнісну характеристику форм, методів і засобів виховання;
- специфіку основних напрямів виховання;
- тенденції сучасного громадянського і національного виховання.

вміти:

- зрозуміло і вичерпно давати визначення основних понять теорії виховання;
- відбирати й аналізувати інформацію з актуальних проблем виховання;
- визначати завдання і зміст основних напрямів виховання;
- добирати методи і засоби задля досягнення ефективності виховного процесу;
- організовувати виховну роботу в умовах початкової школи;
- здійснювати виховну роботу в позашкільних закладах освіти;
- розробляти і спільно з вихованцями реалізовувати колективну творчу справу;
- прогнозувати й аналізувати результати виховної роботи.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 годин / 5 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль № 1.

Понятійно-категоріальний апарат теорії виховання

Тема 1. Виховання як культурне явище та педагогічна категорія.

Соціально-культурна сутність виховання. Визначення виховання як педагогічної категорії. Визначення поняття «виховання» у широкому і вузькому значенні. Виховання як процес цілеспрямованого формування особистості.

Зміст, етапи й очікуваний результат процесу виховання. Основні чинники ефективності процесу виховання. Зміст процесу виховання в зарубіжній школі. Мета виховання – сукупність властивостей особистості. Управління процесом виховання.

Ключові поняття: процес виховання, зміст виховання, мета виховання, управління процесом виховання, результат виховання, теорія виховання.

Тема 2. Структура, закономірності та принципи процесу виховання.

Процес виховання як цілісна система. Структура виховного процесу. Двосторонній характер виховання. Значення планування і моделювання виховного процесу у сучасній школі. Вимоги до педагога як провідного організатора виховного процесу.

Поняття про закономірності та принципи виховання. Специфіка закономірностей виховання. Проблема визначення закономірностей виховання.

Класифікація і характеристика принципів виховання. Характеристика загальних принципів виховання: принцип громадської спрямованості виховання, принцип зв'язку виховання з життям, принцип опори на позитивне, принцип гуманізації виховання, принцип єдності виховних впливів, принцип культуровідповідності.

Характеристика часткових принципів виховання: принцип врахування спрямованості особистості, принцип врахування соціального досвіду дитини, принцип врахування індивідуальних психологічних процесів, принцип врахування вікових та статевих відмінностей.

Ключові поняття: процес виховання, моделювання виховного процесу, етапи виховного процесу, педагогічне керівництво, закономірності процесу виховання, принципи процесу виховання.

Тема 3. Загальні методи і засоби виховання.

Визначення і сутнісна характеристика методу і прийому виховання. Класифікація традиційних методів виховання.

Характеристика методів формування свідомості особистості.

Характеристика методів організації діяльності й формування досвіду суспільної поведінки.

Характеристика методів стимулювання поведінки й діяльності.

Характеристика методів, що слугують критеріями ефективності виховання.

Особливості методи перевиховання.

Система засобів виховання. Засоби всебічного розвитку особистості. Педагогічні умови використання засобів виховання. Взаємозв'язок методів і засобів виховання у процесі культурного становлення особистості.

Умови ефективного застосування методів і засобів виховання.

Ключові поняття: метод виховання, прийом виховання, засіб виховання, формування свідомості, організація діяльності, громадська поведінка, заохочення, покарання, педагогічна вимога, громадська думка, переконування, самоконтроль, самооцінка.

Змістовний модуль № 2.

Провідні чинники виховного процесу початкової школи і позашкільних навчальних закладів

Тема 4. Організація виховної роботи у загальноосвітніх закладах.

Реалізація провідних завдань виховання в освітньому процесі. Особливості планування виховного процесу в загальноосвітньому закладі. Різновиди планів виховної роботи.

Специфіка індивідуальної, групової та масової форм виховної роботи. Планування і проведення години класного керівника. Технологія організації і проведення виховного заходу. Шляхи підвищення ефективності виховання школярів.

Ключові поняття: завдання виховання, напрями виховання, форми виховної роботи, індивідуальна форма виховної роботи, групова форма виховної роботи, масова форма виховної роботи, година класного керівника, виховний захід.

Тема 5. Виховна робота у початковій школі.

Вікові особливості класного колективу молодших школярів. Психолого-педагогічні закономірності формування колективу учнів початкової школи.

Завдання вчителя початкової школи щодо формування учнівського колективу. Етапи розвитку дитячого колективу. Суспільна думка колективу і психологічні особливості її формування в молодшому шкільному віці. Накопичення та розвиток позитивних традицій колективного життя. Самоврядування в колективі учнів початкових класів.

Ключові поняття: етапи створення колективу, суспільна думка колективу, самоврядування.

Тема 6. Виховна діяльність позашкільних навчальних закладів.

Різновиди дитячих і юнацьких організацій. Історія становлення позашкільних організацій в Україні. Провідні принципи функціонування позашкільних навчальних закладів. Характеристика системи позашкільної освіти сучасної України. Форми виховної роботи в позашкільних закладах освіти. Виховна справа як синтезований компонент у діяльності позашкільного навчального закладу. Роль педагога у функціонуванні дитячого гуртка.

Ключові поняття: система освіти, позашкільний навчальний заклад, дитячі організації, юнацькі організації, гурток, форми виховної роботи, виховна справа.

Змістовний модуль № 3.

Визначення основних напрямів виховання

Тема 7. Виховання розумової культури особистості.

Структурні компоненти базової культури особистості – передумова визначення напрямів виховання. Характеристика базової культури особистості. Основні напрями процесу виховання у системі сучасної української освіти.

Розумове виховання як один з провідних напрямів виховання. Зміст розумового виховання в осередку освітнього закладу. Формування у школярів наукового світогляду. Науково-педагогічні вимоги до формування світогляду. Формування світогляду в навчальній роботі. Формування світогляду в позакласній роботі.

Поняття про культуру мислення. Визначальні уміння розумової діяльності.

Ключові поняття: базова культура особистості, напрям виховання, розумове виховання, науковий світогляд, розумова культура, розумова діяльність.

Тема 8. Зміст і завдання морального виховання.

Провідні категорії морального виховання. Особливості морального становлення особистості. Форми і методи морального виховання у загальноосвітньому закладі.

Статеве виховання і підготовка підлітків до сімейного життя.

Виховання свідомої дисципліни, почуття обов'язку та відповідальності.

Правове виховання. Виховання несприйнятливості до наркогенних речовин.

Ключові поняття: мораль, етика, моральне виховання, правове виховання, статеве виховання, гуманність, гідність, дисципліна, почуття обов'язку, правова свідомість, наркотична залежність.

Тема 9. Особливості естетичного виховання школярів.

Провідні завдання естетичного виховання. Визначення основних понять естетичної культури. Характеристика чинників формування естетичної культури особистості. Особливості естетичного виховання в умовах сучасної освітньої системи.

Реалізація завдань естетичного виховання під час навчальної діяльності. Організація естетичного виховання в позаурочний час.

Естетизація життєдіяльності особистості як провідне завдання виховного процесу.

Ключові поняття: естетика, почуття прекрасного, естетичне виховання, естетичний смак, творчість, художня діяльність, естетика побуту.

Тема 10. Формування екологічної культури у навчально-виховному процесі.

Завдання екологічного виховання. Основні компоненти екологічної культури особистості. Педагогічні умови формування екологічної свідомості школярів. Зміст екологічного виховання в загальноосвітньому закладі.

Шляхи реалізації завдань екологічного виховання в освітньому процесі початкової, середньої і старшої школи.

Виховний потенціал позашкільної освіти в системі формування екологічної культури юнацтва.

Ключові поняття: екологія, екологічне виховання, екологічна культура, екологічна свідомість, охорона природних ресурсів, український народний календар.

Змістовний модуль № 4.

Характеристика основних напрямів виховання

Тема 11. Організація трудового виховання та профорієнтації в умовах загальноосвітнього закладу.

Місце трудового виховання в системі шкільної освіти. Провідні ознаки трудової культури особистості. Взаємозв'язок трудового навчання і виховання. Характеристика основних етапів процесу трудового виховання. Зміст, форми і методи трудового виховання.

Проблеми сучасного трудового виховання й профорієнтації. Зміст і завдання профорієнтації. Визначення основних форм, методів і засобів профорієнтації.

Ключові поняття: праця, трудове виховання, трудове навчання, трудова культура особистості, профорієнтація.

Тема 12. Специфіка фізичного виховання у процесі всебічного розвитку особистості.

Характеристика фізичної культури особистості. Складові формування фізичної культури. Завдання фізичного виховання школярів. Реалізація завдань фізичного виховання в осередку загальноосвітньої школи. Форми організації фізичного виховання.

Проблеми прилучення до оздоровлення і фізичного розвитку сучасної учнівської молоді. Передумови здійснення заходів з фізичного виховання в позашкільних освітніх закладах. Значення дотримання режиму дня у фізичному розвитку молодшого школяра.

Ключові поняття: фізичний розвиток фізичне виховання, фізична культура, спорт, оздоровлення, режим дня.

Тема 13. Основи громадянського виховання учнів початкової школи.

Сутність і особливості національного виховання. Значення національного виховання в процесі всебічного формування особистості. Основні шляхи реалізації національного виховання. Система безперервного національного виховання. Залучення народознавчого компоненту у процес національного виховання.

Національне виховання в історії становлення і розвитку українського шкільництва.

Ключові поняття: нація, націоналізм, патріотизм, національне виховання, патріотичне виховання, культура міжнаціональних відносин, націоналізація освітнього процесу, безперервна освіта, народознавство.

3. Рекомендована література

1. Барішполь С.В. Розвиток інтелектуальних і моральних якостей особистості молодшого школяра / С.В. Барішполь. – Х.: Основа, 2015. – 156с.

2. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України (програмно-виховний контекст) / І. Д. Без, К. І. Чорна. – К., 2014. – 48 с.
3. Гордійчук О. Є. Група продовженого дня: психолого-педагогічні особливості організації навчально-виховного процесу з молодшими школярами: навч. посіб. / О.Є. Гордійчук, Ольга Шестобуз, І.І. Гавриш; М-во освіти і науки України, Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2016. – 231 с.
4. Гурський, В. А. Педагогіка : навч. посіб. для студентів ВНЗ : у 2 кн. / Гурський В. А., Присакар В. В. - Кам'янець-Подільський : Медобори, [2015].- Кн. 2 : Теорія виховання. Управління навчально-виховним процесом. – 2-е вид., допов. і перероб. – 2015. – 219 с.
5. Кот М.З. Теорія і методика виховної роботи : (навч. посіб) / М.З. Кот; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Ін-т корекційної педагогіки та психології. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011.–215с.
6. Лаппо В.В. Теорія виховання: навч. посіб. / В. В. Лаппо. – Івано-Франківськ: НАІР, 2013. – 312 с.
7. Оржеховська В.М., Федорченко Т.Є. Технології розбудови виховної системи загальноосвітнього навчального закладу : навчально-методичний посібник / В.М., Оржеховська. - Кіровоград: Імекс-ЛТД , 2014 .– 172с.
8. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину – Тв. у 5 т. – Т. 2.– К.: Рад.школа, 1976. – С. 202-204.
9. Сучасні форми роботи з батьками молодших школярів / [упорядник І.В. Васильченко]. - Київ : Редакції газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. - 117 с
10. Теорія виховання: курс лекцій. / М-во освіти і науки України та ін.; [уклад. Олексюк О.Є.] – Миколаїв: Іліон, 2007.– 267 с.
11. Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Науково-методична збірка. / Упоряд. О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с.
12. Третяк О.П. Виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів : Частина 2 / О.П. Третяк .– Х.: Основа, 2013.–159с.
13. Фізичне виховання молодших школярів / [упорядник Н.А. Черненко]. - Київ : Шкільний світ, 2014. - 101 с.
14. Формування екологічного світогляду школярів шляхом проектної діяльності : (методичний збірник для організації навчальної та позакласної роботи з питань екологічної освіти та виховання в навчальних закладах) / [укладач : Т.В. Круть ; редактор: О.В. Гусак]; Департамент освіти і науки, молоді та спорту Запорізької міської ради, Інформаційно-аналітичний методичний центр. - Запоріжжя : ЛПС, 2014. - 119 с.
15. Червінська І. Б. Теоретико-методичні засади виховної роботи в початковій школі: навчально-методичний посібник / І.Б. Червінська, С.І. Довбенко; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2012. – 513 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання _____.

5. Засоби діагностики успішності навчання: усний контроль - співбесіда, індивідуальне чи фронтальне опитування, експрес-опитування, захист методичних розробок виховних заходів тощо; письмовий контроль - тести, самостійні та контрольні роботи, підготовка методичних розробок виховних заходів.